

Peçuy'da
Ferhad Paşa
Camii'nin
kalıntılarından
faydalanılarak
inşa edilen
kilise

kullu Mustafa Paşa (Yeşil Direkli, Rudas) Kaplıcası, ortada büyük bir kubbenin örttüğü beş basamakla inilen sekizgen havuz ve bunun etrafında önceden kurnaların bulunduğu tonozlu kısımdan oluşmaktadır. Kubbeyi taşıyan sekiz sütundan birinin porfir olması dolayısıyla Evliya Çelebi buraya Yeşil Direkli İlica demiştir. Budin'in en büyük hamamı olan Veli Bey (İmparator) İlicası da kare içinde sekizgen havuza sahiptir ve büyük bir kubbeye örtülüdür. İçeride her duvarda yer alan birer eyvandan başka girintilerde halvetler ve hücreler de bulunmaktadır. Budin'deki kaplıca yapıları değişiklikler ve eklemelerle günümüze ulaşmıştır. Budin'in dışında Peçuy, Eğri ve İstolni Belgrad gibi şehirlerde de bazı hamam kalıntıları tesbit edilmiştir (bk. HAMAM). Dinî-mimari yapılarından başka Budin, Eğri, Estergon, Peçuy, Sigetvar, Şikloş ve Vişegrad kaleleri de Macaristan'da Osmanlı mimarisini temsil eden diğer yapılardır.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Molnár, *Macaristan'daki Türk Anıtları*, Ankara 1973; a.mlf., "Sigetvar'da Sultan Süleyman Türbesi" (trc. Hamit Zübeyr Koşay), *Önasya*, VI/69, Ankara 1970, s. 18-19, 22; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri I, I-II*, tür.yer.; Semavi Eyice, "Gurbette Kalan Türk Eserleri", *IX. Vakıf Haftası Kitabı Türk Vakıf Medeniyetinde Hz. Mevlana ve Mevlevîhanelerin Yeri ve Vakıf Eserlerinde Yer Alan Türk-İslam Sanatları Seminerleri*, Ankara 1992, s. 181-186; Oktay Aslanapa, "Macaristan'da Türk Âbideleri", *TD*, I/1-2 (1949-50), s. 325-345; A. Radowszky, "Macaristan'da Türk Anıtları II", *Arkitekt*, sy. 306, İstanbul 1962, s. 39-42; a.mlf., "Sigetvar ve Havalisinde Türk Anıtları", a.e., sy. 308 (1962), s. 125-127; G. Föher, "Macaristan'da Türk Mimari Eserleri", *Akademi*, sy. 5, İstanbul 1966, s. 50-52; a.mlf., "Macaristan'ın Türk Hakimiyeti Devrinden Kalma Mimari Anıtları ve Zanaat Eserleri", *TTK Bildiriler*, VI (1967), s. 253-265 (459-472 resim); a.mlf., "Macaristanda Türk Mimarlık Anıtları", *Türkiyemiz*, VI/15, İstanbul 1975, s. 7-13; E. Tasnadi, "Macaristan'daki Türk Tarihi Anıtları", *Kültür ve Sanat*, sy. 37, İstanbul 1998, s. 20-25.

AYŞE DENKNALBANT

MACDONALD, Duncan Black

(1863-1943)

İskoç şarkiyatçısı.

8 Nisan 1863 tarihinde Glasgow'da doğdu. 1880 yılında Glasgow Üniversitesinde edebiyat alanında lisans eğitimine başladı. Sâmi dillerinde ihtisas yaparak yüksek lisans derecesini elde etti (1885). Ayrıca İlahiyat Fakültesi'nde lisans eğitimini tamamladı (1888) ve İskoç Presbiteryen Kilisesi tarafından kendisine vâizlik belgesi verildi.

1890-1891 yıllarında Eduard Sachau'nun denetiminde Berlin'de Arapça, Sürânice ve Amharaca üzerine lisans üstü çalışmalar yaparken Hollandalı, Fransız, Alman ve İspanyol şarkiyatçılarından İslâm'la ilgili araştırmalarından haberdar oldu ve onların metotlarından faydalandı. 1892'de Amerika'ya gitti, Hartford Theological Seminary'de Sürânice ve Ahd-i Atık tefsiri yanında İslâm ülkelerine gönderilmek üzere yetiştirilen misyonerlere Arapça ve genel İslâm dersleri vermeye başladı. Amerikan üniversitelerinde İslâmiyet üzerinde henüz çalışılmadığından XIX. yüzyılda yetiştirilen ilk nesil misyonerlerin çoğu Macdonald'ın Hartford'daki derslerini takip etmiştir.

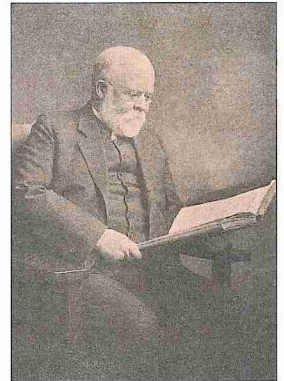
1893'te bir süre Berlin'de çalışan Macdonald bazı süreli yayınlarda İslâm dinî, kültürü ve düşünürleriyle ilgili makaleler neşretmeye başladı. Hartford'da 1899-1900 öğrenim yılında misyonerler için uygulanan özel programa katkıda bulundu. Arapça'dan çevirileri ve İslâm'a dair farklı yazılarının yanında kelâm ve fıkıh konularını ele aldığı *Development of Muslim Theology, Jurisprudence and Constitutional Theory* (New York 1903) adlı kitabıyla kısa sürede önde gelen şarkiyatçılar arasına girdi.

1907-1908 yıllarında Kahire, Kudüs, Nablus, Şam ve İstanbul'da geçirdiği yedi ay süresince edindiği tecrübe ve izlenimleri üzerine Hartford'da konferanslar verdi (Hartford-Lamson Lectures, 1909), daha sonra bunları *Aspects of Islam* adıyla kitap haline getirdi (New York 1911). Edinburg'da 1910'da düzenlenen Dünya Misyonerler Konferansı'na katılan Macdonald'ın gayretleriyle ertesi yıl Hartford'da bir misyon okulu açılması kararlaştırıldı. İslâm Toprakları (Muslim Lands Department) ismiyle bir bölüm olarak başlayan program iki yıl içinde Kennedy School of Mission adı altında müstakil

bir hüviyet kazandı. İslâm Coğrafyası Bölümü'nün başına getirilen Macdonald burada on beş yıl boyunca verdiği dersler yanında danışmanlıklarda da bulundu. Onun İslâm'a karşı ilgisi, müslümanların uhrevî kurtuluşa ermelerini sağlamak için onları hristiyanlaştırmak amacını güdüyordu. Nitekim bu okuldaki dersleri esnasında Hristiyanlığı müslümanlara tanıttırmanın metotlarını anlattığı bir kitap yazdı (*The Presentation of Christianity to Moslems*, New York 1916).

Chicago Üniversitesi (1906), Wellesly College (1907, 1909, 1912), Cambridge Episcopal Divinity School (1912) ve Berkeley Divinity School'da (1917, 1918) misafir öğretim üyeliği yapan Macdonald, Hartford Theological Seminary'den 1932 yılında emekli olmuşsa da orada bir süre daha ders verdi. Emekliliğinden sonra uzmanlık alanlarından birini teşkil eden Ahd-i Atık üzerine *The Hebrew Literary Genius: An Interpretation* (1933), *The Hebrew Philosophical Genius* (1936) adlı iki önemli eserini yayımladı.

1916'dan itibaren *The Moslem World*'a çok sayıda makale yazdığı gibi bu dergide bir süre editörlük de yaptı ve yayımlanmasına maddî katkı sağladı. İngiltere Royal Asiatic Society, American Oriental Society ve Arab Academy of Damascus'un onur üyesi olan Macdonald'a Hartford Trinity College (1909), Glasgow Üniversitesi (1920) ve New York Jewish Theological Seminary tarafından fahri ilâhiyat doktoru unvanı verildi. Yetmişinci doğum günü anısına (9 Nisan 1933), hayatı ve eserleri hakkındaki yazılarla birlikte bazı şarkiyatçıların İslâmiyet hakkındaki makalelerinin de yer aldığı *The Macdonald Presentation Volume* takdir edilmiştir (Princeton-New Jersey 1933). Hayatının son iki yılını geçirdiği Connecticut'ın Güney Glastonbury şehrindeki bir huzurevinde 6 Eylül 1943 tarihinde öldü. İslâm'la ilgili yazma eserle-

Duncan Black
Macdonald

rin de bulunduğu zengin kütüphanesi vasiyeti gereği Hartford Theological Seminary Kütüphanesi'ne verildi. Hartford Theological Seminary'de onun adına İslâmîyet ve Hristiyanlığa dair mukayeseli çalışmalar yapmak üzere açılan "The Duncan Black Macdonald Center for the Study of Islam and Christian-Muslim Relations" adlı bir merkez faaliyetlerini günümüzde de sürdürmektedir. *The Muslim World* isimli süreli yayın da halen bu merkez tarafından çıkarılmaktadır.

Görüşleri. Macdonald, İslâm dini ve kültürüyle ilgili kapsamlı çalışmalar yapmış olmasına rağmen görüşlerinde diğer şarkiyatçılardan farklı bir tavır ortaya koymamıştır. İslâm'a dair kanaatlerini büyük çapta Hz. Muhammed hakkındaki görüşleri şekillendirmektedir. Onun vahiy alan bir peygamber olduğunu kabul etmediği gibi mesajını karşılaştığı hristiyan ve yahudilerden aldığını (*Aspects of Islam*, s. 63-64), özellikle Ahd-i Atîk'in bazı bölümlerini gördüğünü, Araplar'a gönderilmiş peygamberlerin tebliğlerinden elde edebildiği bilgileri çelişkili ve anakronolojik hatalarla bir araya getirdiğini iddia etmiştir (a.g.e., s. 66). Macdonald, Allah'ın yegâne hakikat olduğu, "yaratılmış varlıklar toplamı" anlamındaki evrenin herhangi bir şekilde ilâhî gerçekliği paylaşamayacağı gibi bazı hususları Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği Tanrı anlayışındaki çelişkiler olarak görmekte, onun Tanrı anlayışının tevhidî değil düalist karakterde olduğunu, hatta başka kültürlerden antropomorfik unsurlar taşıdığını ileri sürmektedir (*Hartford Seminary Record*, XV/2 [1905], s. 79; *İA*, I, 360-375; ayrıca bk. ALLAH). Kur'an-ı Kerim'i İslâm olgusunun kaynağı olarak gören Macdonald, Kur'an'ı Hz. Muhammed'in şahsî dinî tecrübesinin ürünü diye kabul eder (*Religion and Future*, s. 296). Ona göre Kur'an, Hz. Muhammed tarafından, yahudi ve hristiyan kutsal metinlerinin elde edilebilen bölümleri yanında onun yaşadığı çevrenin dinî ve kültürel unsurlarını kaotik bir keyfiyetle bir araya getirdiği bir metindir. Ayrıca İslâm geleneğinde Kur'an'ın Allah'ın yaratılmamış ilâhî kelâmı olduğu inancının da Hristiyanlık'taki logos (İsâ'nın Tanrı'nın kendisine hülûl etmiş ilâhî kelâmı) anlayışının eksik bir uyarlaması olduğunu iddia eder (*Aspects of Islam*, s. 105). Macdonald, iddialarını daha da ileriye götürerek İslâm'ın Hristiyanlık'tan bir sapma ve hatta Ahd-i Atîk peygamberliğinin kötü bir taklidi sayıldığını ileri sürmüş (*Religion and Future*, s.

299-301), Kur'an'ın yaratılmamışlığı anlayışı gibi İslâm geleneğindeki tasavvufu da müslümanların hristiyan keşişleriyle temaslarına dayandırmıştır (*Development of Muslim Theology*, s. 30, 131, 177-178). Macdonald'ın İslâm dini ve kültürüyle ilgili çalışmalarını, bu dinin menşeiini problemli gördüğü için müntesiplerinin kurtuluşu ermeleri gerektiğine inandığı bir dinî yapılanmayı açıklamaya yönelik (Pruett, s. 125-126), sübjektif ve zaman zaman ilmî dayanaktan yoksun çabalar olarak görmek gerekir.

Eserleri. Macdonald, *Development of Muslim Theology, Jurisprudence and Constitutional Theory* (New York 1903; çeşitli baskıları yapılmıştır: New York 1966; London 1985); *A Selection from the Prolegomena of Ibn Khaldun, with Notes and an English-German Glossary* (Leiden 1905); *The Religious Attitude and Life in Islam* (Chicago 1909); *Aspects of Islam* (New York 1911); *The Arabic and Turkish Manuscripts in the Newberry Library* (Chicago 1912); *The Presentation of Christianity to Moslems* (New York 1916); *The Hebrew Literary Genius: An Interpretation* (Princeton 1933); *The Hebrew Philosophical Genius* (New York 1936) adlı kitapları yanında başka müelliflerin derlediği on kadar kitaba Sâmi dilleri, Ahd-i Atîk, İslâm ve Hristiyanlık-İslâm münasebetleri üzerine bölümler yazmıştır.

Macdonald'ın *American Journal of Semitic Languages, International Review of Ethics, International Review of Missions, Journal of Biblical Literature, The Nation, The Review of Reviews, The Yale Review, Zeitschrift für Assyriologie* gibi süreli yayınlarda altmış civarında makalesi ve yaklaşık 150 tanım ve değerlendirme yazısı bulunmaktadır. Onun ilgi alanlarını da gösterecek şekilde makalelerinden bazıları şunlardır: "The Gospel in Arabic" (*Hartford Seminary Record*, 1893, s. 163-176); "The Life of al-Ghazzâlî" (*JAOS*, XX [1899], s. 71-132); "Ali Baba and the Forty Thieves, in Arabic, from a Bodleian Manuscript" (*JRAS* [1910], s. 327-386); "The Doctrine of Revelation in Islam" (*MW*, VII [April 1917], s. 112-117); "Christian Literature for Moslems" (a.g.e., XIII [October 1923], s. 335-342); "An Outline of the History of Scholastic Theology in Islam" (a.g.e., XV [April 1925], s. 140-155); "Continuous Re-Creation and Atomic Time in Moslem Scholastic Theology" (*International Review Devoted to the History of Science*

and Civilization, IX/2 [1927], s. 326-344); "The Development of the Idea of Spirit in Islam" (*Acta Orientalia* (Oslo), IX [1931], s. 307-351) ve "The Essence of Christian Missions" (*MW*, XXII [October 1932], s. 327-330).

Öte yandan *Jewish Encyclopedia*, *The Encyclopedia of Religion and Ethics*'e, *Encyclopedia Britannica*'nın 11 ve 14. baskısına ve *A New Standard Bible Dictionary* için genelde Sâmi geleneği ve İslâm'la ilgili olarak otuz kadar madde yazmıştır. Ansiklopediciliğinin en üretken yönünü, 1913-1932 yılları arasında *Encyclopedia of Islam* için yazdığı "Allah, Din, Fakih, el-Gazzâlî, İctihâd, İlm, İman, İsâ, Kelâm, Mâtürîdî, Tevhîd" gibi sekseni aşkın madde oluşturmaktadır (eserlerinin geniş bir listesi için bk. *The Macdonald Presentation Volume*, s. 473-487).

BİBLİYOGRAFYA :

D. B. Macdonald, *Development of Muslim Theology, Jurisprudence and Constitutional Theory*, Charles Scribner's Sons, New York 1903, s. 30, 131, 177-178; a.mlf., "Immortality in Islam", *Religion and the Future* (ed. E. H. Sneath), New York 1922, s. 296, 299-301; a.mlf., *Aspects of Islam*, New York 1971, s. 60, 63-64, 66, 105; a.mlf., "The Problems of Mohammedanism", *Hartford Seminary Record*, XV/2, Hartford 1905, s. 79; a.mlf., "Allah", *İA*, I, 360-375; W. D. Mackenzie, "Duncan Black Macdonald: Scholar, Teacher, and Author", *The Macdonald Presentation Volume* (ed. W. G. Sheellabear v.dğr.), Princeton-New Jersey 1933, s. 3-9; "Bibliography of the Writings of Duncan B. Macdonald", a.e., s. 473-487; G. E. Pruett, "Duncan Black Macdonald: Christian Islamicist", *Orientalism, Islam and Islamicists* (ed. Asaf Hussain v.dğr.), Vermont 1984, s. 125-126; E. E. Calverley, "Duncan Black Macdonald", *MW*, XXXIV/1 (1944), s. 1-6.

MUSTAFA SİNANOĞLU

MÂCİD

(bk. MECİD).

MÂCİD b. SAİD

(ماجد بن سعيد)

Mâcid b. Saîd b. Sultân el-Bû Saîdî
(ö. 1870)

Bû Saîd hânedanına mensup
Zengibar sultanı
(1856-1870).

1835 yılı civarında doğdu. Babasının bilinen yirmi yedi oğlundan altıncısı olup annesi Habeş asıllı bir câriyedir. Babası Seyyid Saîd, İranlılar'ın Benderabbas'a